

ΚΟΝΙΤΣΑ

100 Χρόνια Ελευθερίας

24.2.1913 - 24.2.2013

Κόνιτσα — Conitsa (d'Épire)

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΚΟΝΙΤΣΑ»

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
«ΚΟΝΙΤΣΑ»

ΚΟΝΙΤΣΑ

100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

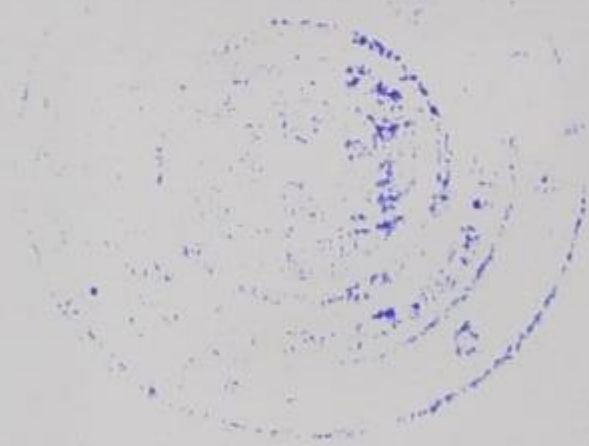
(24-2-1913 - 24-2-2013)

ΚΟΝΙΤΣΑ 2013

Η έκδοση του παρόντος βιβλίου έγινε από το Σύλλογο «Φίλων
του περιοδικού ΚΟΝΙΤΣΑ» για τα 100 χρόνια από την απε-
λευθέρωση της επαρχίας Κόνιτσας

Γενική Επιμέλεια: Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού
Ανδρέου Ηλίας
Τουφίδης Σωτήρης
Τσιάγκης Έκαρος

© ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΚΟΝΙΤΣΑ»
ΚΟΝΙΤΣΑ 44100
ΤΗΛ. 26550 22212
ΚΙΝ. 6979138737

Αφιερώνεται
στη Μνήμη των Αγонιστών
του 1912-1913

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 55242
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 21-1-14
ΤΑΞΙΝ, ΑΡΙΘΜ. 949.53 ΚΟΝ
ΚΩΝ. ΕΓΧ. 8620

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Απόγευμα της 24ης Φεβρουαρίου 2013, Κυριακής της Τυρινής, ο θερμός και δυναμικός πατριώτης Μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτσης, μετέπειτα Ιωαννίνων και αργότερα Αρχιεπίσκοπος, από Ρουψιά Πωγωνίου, Σπυρίδων Βλάχος, που 33χρονος ήρθε το 1906 με εντολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου να ποιμάνει την τουρκοκρατούμενη και δύστηνη Κόνιτσα και τα ταλαιπωρημένα χωριά της, με τον χριστιανικό κλήρο, τους χοτζάδες, τους πρόκριτους και ολόκληρο τον Κονιτσιώτικο Λαό, Χριστιανούς και Μουσουλμάνους, στον Αηγιάννη υποδέχεται με ξέφρενο ενθουσιασμό τους απελευθερωτές της Κόνιτσας μαχητές, στρατιώτες και άτακτους των ανταρτικών σωμάτων, με επικεφαλής τον ηρωικό συνταγματάρχη Δ. Παπανικολάου. Ολοι μαζί μεταβαίνουν στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου όπου αναπέμπουν αναστάσιμη ευχαριστήρια δέηση γιατί ο τουρκικός ζυγός, που επιβλήθηκε το 1417, καταλύθηκε με τους γκράδες των επαναστατημένων, και η Κόνιτσα ενσωματώνεται πλέον στην μικρή σε έκταση αλλά μεγάλη σε βάθος ιστορίας και πολιτισμού ελεύθερη Ελλάδα. Την άλλη μέρα συστήθηκε πολιτοφυλακή για την τήρηση της τάξης και οι Χριστιανοί με τις οδηγίες του Μητροπολίτη έδειξαν άψογη στάση απέναντι στο εγχώριο Μουσουλμανικό στοιχείο.

Πολλά θερμά συγχαρητήρια και περισσότερες ευχαριστίες στην συντακτική επιτροπή του περιοδικού ΚΟΝΙΤΣΑ και στο διοικητικό συμβούλιο του Σωματείου «Φίλοι του περιοδικού ΚΟΝΙΤΣΑ», που είχαν την πρωτοβουλία και υλοποίησαν την έκδοση του πολυσέλιδου πονήματος για την απελευθέρωση της Κόνιτσας γιορτάζοντας έτσι πανηγυρικά τα εκατό (100) χρόνια από το θαυμαστό γεγονός. Μεγάλος αριθμός συγγραφέων, μακαρίτες και ζώντες, συμπατριώτες μας και φίλοι της Κόνιτσας, προεξάρχοντας του αιμνήστου Κονιτσιώτη ιστοριογράφου Αναστασίου Ευθυμίου (Ρολογά), συνέβαλαν με τα πυκνά σε νοήματα και ποικίλα σε περιεχόμενο πολύτιμα κείμενα στο ωραίο συγγραφικό επίτευγμα προς τιμή των νεκρών του απελευθε-

ρωτικού, για την Κόνιτσα, ένοπλου αγώνα κατά της βάρβαρης τουρκικής κατοχής των πέντε αιώνων.

Μεγάλοι σταθμοί της ιστορίας στα εκατό (100) ελεύθερα χρόνια (1913-2013) της Κόνιτσας αποτελούν:

Ο ερχομός και η εγκατοίκηση στον τόπο μας των φιλόπονων ελλήνων προσφύγων από την Μικρά Ασία και τον Πόντο μετά την μικρασιατική καταστροφή και η αποχώρηση από την Κόνιτσα του μουσουλμανικού στοιχείου. Μεταξύ των ελλήνων προσφύγων συγκαταλέγεται και ο μακαριστός Αρσένιος Εζνεπίδης, μετέπειτα αγιορείτης γέροντας Παΐσιος, ανυπέρβλητο πνευματικό μέγεθος της ορθόδοξης πίστης μας.

Ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος που κυρίως είχε ως πεδίο μάχης την επαρχία μας, η ένδοξη απόκρουση των Ιταλών εισβολέων φασιστών από τον στρατό μας και το κυνήγι τους στα αλβανικά βουνά, η μετέπειτα εισβολή των ναζιστικών στρατευμάτων και η εναντίον τους νικηφόρα εθνική αντίσταση του ελληνικού λαού.

Τελευταίο και οδυνηρότατο γεγονός αποτελεί ο αδελφοκτόνος εμφύλιος πόλεμος (1946-1949) με εθνικές και διεθνείς διαστάσεις, που μάτωσε με ελληνικό αίμα τα βουνά μας, τον Γράμμο και το Βίτσι και την ίδια την πόλη της Κόνιτσας τα Χριστούγεννα του 1947. Ο εμφύλιος υπήρξε η αιτία του δεύτερου ατέλειωτου εθνικού διχασμού μας και για την επαρχία μας γεγονός με ανείπωτες δυσμενείς συνέπειες.

Οι σακάτικες μέρες που ζούμε σήμερα στην ταλανιζόμενη από την οικονομική κρίση χώρα μας μέσα στο επιβληθέν από τους δυτικούς καθεστώδες της μειωμένης εθνικής κυριαρχίας, απαιτούν για το ξεπέρασμά τους θυσίες ανάλογες των απελευθερωτών της Κόνιτσας, αγράμματων και πενόμενων μεν, ελληνόψυχων δε, αγωνιστών του 1913.

Αγωνιστών μαχητών απελευθερωτών της Κόνιτσας έτους 1913 είη η μνήμη αυτών άληστος και η ευγνωμοσύνη πάντων ημών δια βίου.

Σεπτέμβριος 2013

Β. ΤΣΙΑΛΙΑΜΑΝΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ 1912-1913 Το λυκαυγές του Ελληνικού 20ου αιώνα

Το τέλος του 19ου αιώνα για την Ελλάδα σηματοδοτείται από ένα πνεύμα αλυτρωτισμού με στοιχεία περισσότερο ρομαντικά παρά ρεαλιστικά.

Αυτός ο ρομαντισμός οδήγησε το ανέτοιμο τότε Ελληνικό κράτος στην τυχοδιωκτική εκστρατεία του 1897 της οποίας η κατάληξη ήταν μια οδυνηρή και ταπεινωτική ήττα στη Θεσσαλική πεδιάδα του Δομοκού.

Το θετικό πρόσημο της ήττας αυτής ήταν ότι, ο αλυτρωτισμός και το όραμα απελευθέρωσης των υπόδουλων ακόμη ομοεθνών, τέθηκε πλέον σε ρεαλιστικές βάσεις.

Η Ελληνικότατη, εθνοτικά, Μακεδονία την εποχή εκείνη ήταν μήλον της έριδος για τους ανερχόμενους και υπό ανέλιξη Βαλκανικούς εθνικισμούς και ειδικότερα για τον Βουλγαρικό. Ο Ελληνικός πληθυσμός της Μακεδονίας υπέφερε τα πάνδεινα από τις συμμορίες των Βούλγαρων κομιτατζήδων, οι οποίοι ενίοτε, αλλά μάλλον κατά κανόνα, δρούσαν ανενόχλητοι και υπό την ανοχή της παραπαίουσας Οθωμανικής κυριαρχίας της οποίας ύστατη προσπάθεια να αποφευχθεί η διάρρηξη της ενότητας της αυτοκρατορίας ήταν το κίνημα των Νέοτουρκων το 1908 στη Θεσσαλονίκη.

Ο μαρτυρικός θάνατος του Παύλου Μελά το 1904 στη Σιάτιστα συνήγειρε τις εθνικές συνειδήσεις τόσο στην Αθήνα όσο και στο υπόλοιπο μικρό τότε Ελληνικό κράτος.

Η Πανεθνική αυτή αφύπνιση και ειδικότερα οι διεργασίες στο στρατεύμα οδήγησαν στο κίνημα του έτους 1909 και στην έλευση στην Ελλάδα από την Κρήτη του επιφανούς πολιτικού Ελευθερίου Βενιζέλου.

Στόχος του κινήματος του 1909 ήταν να δοθεί ένα τέλος στην κυριαρχία των ανακτόρων και τους αναχρονισμούς της παλαιάς ολιγαρχίας οι οποίοι ήταν εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό της πολιτικής ζωής της χώρας. Μετά το ανωτέρω κίνημα νέες κοινωνικές ομάδες που προέρχονταν από την μεσαία αστική τάξη κάνουν την εμφάνισή τους στα πολιτικά δρώμενα περιο-

ρίζοντας εμφανώς τις επεμβάσεις του θρόνου.

Με την επικράτηση του κόμματος των φιλελευθέρων του Βενιζέλου μπαίνουν σε εφαρμογή εκείνες οι μεταρρυθμίσεις που διευκολύνουν τον αστικό μετασχηματισμό της Ελληνικής κοινωνίας και τη δημιουργία ενός σύγχρονου αστικού κράτους κατά τα πρότυπα των δυτικών κοινωνιών.

Το έτος 1912 το Ελληνικό Έθνος ένοιωσε πως είχε έρθει η στιγμή να μετουσιώσει σε πραγματικότητα τα αλυτρωτικά όνειρα.

Η κεραυνοβόλα επέλαση του Ελληνικού Στρατού στα πεδία των μαχών ήταν αναμενόμενη και φυσική κατάληξη ενός ολοκληρωμένου κράτους.

Σήμερα στην αυγή του 21ου αιώνα η χώρα μας βρίσκεται σε σταυροδρόμι κρίσιμων διλημμάτων και καθοριστικών για το μέλλον της αποφάσεων και πράξεων.

Ο Λαός τη φορά αυτή καλείται όχι σε πεδία πολέμου και μαχών για την απελευθέρωση υπόδουλων ομοεθνών. Καλείται να ανακτήσει την απωλεσθείσα αξιοπρέπείά του να ζει στηριζόμενος στις δικές του δυνάμεις και όχι στα δάνεια του παγκοσμιοποιημένου κεφαλαίου.

Ας ελπίσουμε ότι ο λαός μας, που βγήκε πάντα δυνατός στο διάβα της ιστορίας του, πορευόμενος στο μέλλον με ξεκάθαρο ηθικό κώδικα, σταθερές αξίες και σαφώς προσδιορισμένους προσανατολισμούς, να ξεπεράσει και την τωρινή κρίση.

Η Συντακτική Επιτροπή του Περιοδικού "Κόνιτσα" καθώς και ο Σύλλογος Φίλων του Περιοδικού δεν ήταν δυνατόν να αγνοήσουν την Επέτειο των Εκατό χρόνων από την απελευθέρωση της Επαρχίας Κόνιτσας από την Οθωμανική κυριαρχία. Στο αφιέρωμα της Επετείου αυτής παρουσιάζουμε κατά κύριο λόγο αφηγήματα συμπατριωτών μας ιστοριογράφων και άλλα κείμενα που αφορούν την ιστορική εκείνη εποχή. Όλα αυτά συμπληρώνονται με ένα φωτογραφικό πανόραμα της Επαρχίας μας στις αρχές του 20ου αιώνα, λίγο πριν και μετά την απελευθέρωση. Πιστεύουμε πως δίνουμε τη δυνατότητα στον αναγνώστη να σχηματίσει μια άποψη για εκείνη την ένδοξη εποχή και πως το αφιέρωμα αυτό θα αποτελέσει έναυσμα για εντατικότερη μελέτη και αναζήτηση της ιστορίας του τόπου μας στην εποχή των Βαλκανικών πολέμων.

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ
(Από το βιβλίο «ΚΟΝΙΤΣΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

Του ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

... Η Κόνιτσα και η επαρχία της, όπως και παραπάνω αναφέραμε, καταλήφτηκε από τους Τούρκους το 1417, μαζί με άλλες περιοχές και πολιτείες (Κάστρα) της Δυτικής Βαλκανικής του χώρου που αρχίζει από την Κρούια και τελειώνει στο Πρεμέτι-Κόνιτσα.

Σουλτάνος αυτό τον καιρό είναι ο Μεχμέτ Α΄, που εγκαινιάζει νέα κατακτητική πολιτική. «Οι νεοκατακτημένες περιοχές θεωρούνται ως προσαρτώμενες και όχι αυτοτελείς. Οι ντόπιοι ευγενείς μικροί και μεγάλοι χάνουν την φεουδαρχική τους εξουσία».

Οι περιοχές χωρίζονται σε Σαντζάκια (νομούς), βιλαέτια (επαρχίες) και ναχιγιέδες (υποδιαίρεση της επαρχίας, χωρίς να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ βιλαετιού και ναχιγιέ, ακόμα ούτε και στο συνοπτικό τιμαριωτικό κατάστιχο που γράφτηκε το 1431 και δημοσιεύτηκε από τον Χαλίλ Ιναλτζίκ).

Έτσι το πρώτο σαντζάκι στην περιοχή είναι το σαντζάκι της Αρβανιτιάς (Σαντζάκ-ι-Αρβανίτ) με έδρα το Αργυρόκαστρο στο οποίο υπάγονται τα Γρεβενά και η Βέντσα. Στο βιλαέτι της Κόνιτσας από την αρχή φαίνεται ότι υπάγεται ο λεγόμενος Ναχιγιές του Τζαϊμ, δηλαδή το Λεσκοβίκο με την Καραμουρατιά. Το όνομα του Τζαϊμ είναι μία από τις παραφθορές του ονόματος του Σαχίμ μπέη ή Ισαήμ μπέη Σιούμπαση του Λεσκοβικίου, το δεύτερο ήμισυ του 14ου αιώνα και πολέμαρχου των Οθωμανικών δυνάμεων κατά την κατάληψη της Βοσνίας. Το Πρεμέτι τότε υπάγεται στο Σαντζάκ της Αρβανιτιάς, ενώ φαίνεται και το βιλαέτι του Πωγωνιού και της Παραμυδιάς (Αγιαντουνάτ) μάλλον από την αρχή δεν υπήχθησαν στο σαντζάκι των Ιωαννίνων.

Στις Οθωμανικές πηγές του 16ου-19ου αιώνα φαίνεται ότι οι

επαρχίες της Κόνιτσας και των Γρεβενών σχημάτιζαν μια ενιαία περιφέρεια με αδιευκρίνιστο καθεστώς, στην οποία υπάγονταν ακόμη και η Κορυτσά και το Πρεμέτι.

Η ενότητα των παραπάνω γειτονικών επαρχιών αυτών, δεν φαίνεται να ήταν οργανική. Θα αποτολμούσαμε να πούμε ότι μάλλον η φύλαξη των διαβάσεων της Πίνδου ήταν το στοιχείο που ένωνε σε μία ενιαία μονάδα τις παραπάνω επαρχίες αλλά δεν ξέρουμε πώς λειτουργούσε η μονάδα αυτή.

Τα Σαντζάκια της Αρβανιτιάς και των Ιωαννίνων υπήγοντο στο Εγιαλέτι της Ρούμελης. Επικεφαλής στο Εγιαλέτι ήταν ο Μπεηλέρμπέης της Ρούμελης (Ρούμελη Βαλεσσή).

Το όλο διοικητικό σύστημα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στα πρώτα βαλκανικά της βήματα είχε σοβαρά επηρεασθεί από τον τιμαριωτισμό, που ήταν το οικονομικό και κοινωνικό καθεστώς που συγκροτήθηκε μετά την κατάκτηση.

Ο τοπικός διοικητής στο βιλαέτι, όπως είπαμε, λέγονταν σιούμπασης, και ήταν ένας από τους τοπικούς σπαχήδες (τιμαριούχους), που στην ουσία εκπροσωπούσε την Σουλτανική εξουσία και ταυτόχρονα ήταν αρχηγός των υπολοίπων σπαχήδων. Κατ' αρχήν, τιμάρια (χάσια και ζιαμέτια) χορηγούνταν μόνο σε Τουρκομουσουλμάνους και κυρίως σε στρατιωτικούς ή σκλάβους του Σουλτάνου και των μπέηδων.

Στις περιοχές που κατάκτησαν οι Τούρκοι το έτος 1417 (από Κρόϊα μέχρι και Κόνιτσα), από στοιχεία του έτους 1431 βγαίνει ότι το 16% των σπαχήδων (γαιοκτημόνων) ήταν πρώην Χριστιανοί (ανάμεσα στους οποίους και Κονιτσιώτες φεουδάρχες), 30% ήταν Τούρκοι της Μικρασίας και 50% σκλάβοι του Σουλτάνου και των μπέηδων (πολεμιστές που συνόδευαν τον Οθωμανικό στρατό η μεταφέρονταν για μετεγκατάσταση στις νέες περιοχές τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης).

Αναφέρονται εδώ στους πρώην Χριστιανούς φεουδάρχες που εξισλαμίστηκαν πριν από το 1431, γιατί με την κατάκτηση των Ιωαννίνων (1431), οι φεουδάρχες Καστρινοί Γιαννιώτες παρέμεναν ταυτόχρονα φεουδάρχες και Χριστιανοί, σύμφωνα με τον ορισμό του Σινάν Πασά.

Είναι από πολλές πηγές γνωστό ότι μετά την κατάκτηση κατά τα έτη 1419 μέχρι και 1421, απεστάλησαν στην νεοκατακτηθείσα

περιοχή Εμίνηδες και έκαναν απογραφή των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και των εσόδων, βάσει των οποίων προσδιορίστηκε η φεουδαρχική πρόσοδος για κάθε οικισμό. Τα χωράφια χωρίστηκαν σε στρατιωτικά φέουδα και μοιράστηκαν σε σπαχήδες. Η έγνοια του Σουλτάνου να καλλιεργηθεί η γη, με κάθε θυσία, ήταν θεμελιώδης αρχή των πρώτων χρόνων της κατάκτησης.

Από μελέτη του T. Gokbilgin, που χρησιμοποιεί ο N. Τοντόρωφ στο βιβλίο του «Η Βαλκανική πόλη» (Αθήνα 1986, σελ. 656), φαίνεται ότι το σύνολο των προσόδων της Κόνιτσας την περίοδο από 1526-1528, ανέβαινε σε 21.012 ακτσέδες (ακτσές=ασημένιο τούρκικο νόμισμα ενός γραμμαρίου). Την ίδια εποχή και από την ίδια πηγή φαίνεται ότι το βιλαέτι της Κόνιτσας εξακολουθεί να διοικείται από τον Σιούμπαση.

Οι λέξεις βιλαέτι και ναχιγιές, που αποτελούσαν τη βάση του διοικητικού συστήματος είναι αραβογενείς. Και σύμφωνα «με αρχαικές και περιηγητικές πηγές» το βιλαέτι αποτελούσε «εδαφική υποδιαίρεση του σαντζακίου, που περιελάμβανε μία πόλη ή κωμόπολη, κατά προτίμηση οχυρωμένη, με σαφή διοικητική υπόσταση η οποία εκδηλώνεται στο πρόσωπο του σιούμπαση, στρατιωτικού αρχηγού του, από τη, μια μεριά, και του ιεροδίκη -Καδή- από την άλλη». Επειδή όμως μια περιφέρεια βιλαετιού ταυτιζόταν με τη δικαιοδοσία ενός καδή, με τον καιρό αντικαταστάθηκε η λέξη «βιλαέτι» από τον όρο «καζάς» ή «καδηλίκι», που εξέφραζε ακριβέστερα αυτήν την δικαιοδοσία. Αυτή η αλλαγή καθιερώνεται και επίσημα κατά τον 17ο αιώνα. «Από κει και πέρα η ονομασία καζάς – καδηλίκι θα αποκτήσει τη δική της δυναμική ... έτσι ώστε τον 19ο αιώνα ο όρος «καζάς» να αντικαταστήσει πλήρως τον όρο «βιλαέτι».

Όταν λέμε καζά της Κόνιτσας, λοιπόν, δεν είναι παρά η συνέχεια του αρχικού βιλαετιού της Κόνιτσας που πρωτοσυστήθηκε στην Κόνιτσα αμέσως μετά την κατάληψή της.

Η έκταση του βιλαετιού – καζά της Κόνιτσας δεν είναι σαφώς προσδιορισμένη για τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης. Η περιοχή της Καραμουρατιάς λ.χ. φαίνεται από στοιχεία, ότι βρίσκεται στο βιλαέτι της Κόνιτσας από την αρχή, αφού τον 16ο αιώνα, σε μία από τις οθωμανικές πηγές «συναντάται να ανήκει στο βιλαέτι της Κόνιτσας

ο Ναχιγιές του Τζαϊμ. (Λεσκοβικίου) μέχρι τον 17ο αιώνα, οπότε ο Ναχιγιές του Τζαϊμ προσκολλάται στον καζά του Πωγωνίου, προσωρινά». Αργότερα ο Ναχιγιές του Τζαϊμ χωρίζεται στα δύο. Τα χωριά που βρίσκονται αριστερά στον Αώο, (Οστανίτσα, Δεπαλίτσα, Συκιά κλπ.) υπάγονται στον καζά του Πωγωνίου και τα υπόλοιπα (Λεσκοβίκιο, Περάτι, Μπότα κλπ.) υπάγονται στον καζά της Κόνιτσας.

Από την άλλη μεριά, η Σαμαρίνα, η Σλάτινα (Χρυσή) και Βίσατσκο (Πευκόφυτο) κάποια εποχή στον 19ο αιώνα φεύγουν από τον καζά της Κόνιτσας, οριστικώς. Το Δέντσικο (Λετομηλίτσα) τα έτη 1846 και 1895 αναφέρεται σαν τμήμα του καζά της Κόνιτσας, ενώ το 1880, το 1900 και το 1905 αναφέρεται σαν τμήμα του καζά της Κολώνιας. Τα χωριά Πληκάτι και Τούρνοβο αναφέρονται από τον Κοσμά το Θεσπρωτό (1831) σαν χωριά του καζά της Κολώνιας. Τα χωριά Χιονιάδες και Λεσκάτσι (Ασημοχώρι) εκτός από τη δεκαετία του 1890, αναφέρονται στις πηγές μονίμως σαν χωριά της Κολώνιας.

Το 1882 σχηματίζεται ο καζάς του Λεσκοβικίου και κάποια χωριά του καζά της Κόνιτσας: Πυρσόγιαννη, Βούρμπιανη, Στράτσιανη, Πλάβαλη, Ίσβορος, Μπελθούκι, Οστανίτσα, Δεπαλίτσα, Κοσάρτσικο, Μπουτσικό και Συκιά υπάγονται στον καζά αυτό. Η αλλαγή αυτή τμηματικά και μέχρι το 1903 έπαψε να ισχύει και όλα τα χωριά αυτά είτε με ειδικό ιραδέ, είτε και ατύπως επανήλθαν στον καζά της Κόνιτσας, όπου ανήκαν γεωγραφικά και εκκλησιαστικά.

Υπό τις παραπάνω συνθήκες και ανακατατάξεις, είναι φανερό ότι η έκταση του καζά της Κόνιτσας κατά τον 19ο αιώνα αυξομειώνονταν, από 1192 τετραγωνικά χιλιόμετρα, έπεφτε στα 1120, την περίοδο 1871-1876, και στα 810 την περίοδο 1882-1903 κλπ.

Για λόγους «περίεργους» στα χρονικά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (καθυπόταξης της ληστοκρατίας που κυριαρχούσε στην περιοχή) δημιουργείται ταυτόχρονα με τον καζά το 1882 στο Λεσκοβικό και Σαντζάκι το οποίο όμως δεν διατηρήθηκε για πολύ και εξέπνευσε το 1887. Στο σαντζάκι αυτό (ένα είδος Νομαρχίας) υπήχθη και ο καζάς της Πρεμετής, του Πωγωνίου και του Λεσκοβικίου, από το 1882 μέχρι το 1887.

Σε πίνακα καζάδων της Ρούμελης, που συντάχθηκε το 1678

(έτος εγείρας 1078), διαβάζουμε ότι ο καζάς της Κόνιτσας αναφέρεται ως καζάς Κόνιτσε, υπάγεται στο Σαντζάκι Ιωαννίνων, απέχει 12 κονάκια (διανυκτερεύσεις) από την Κωνσταντινούπολη, ο κατής του καζά παίρνει ημερομίσθιο 100 άσπρα και έχει βαθμό 8 (βλ. Νεοκλή Σαρρή: Οσμανική Πραγματικότητα, τόμος 2ος, σελ. 75).

Στον καζά επικεφαλής του διοικητικού ήταν όπως είπαμε ο κατής. Οι αναπληρωτές του Κατή λέγονταν Ναϊμπηδες. Ο κατής ήταν ανώτατος πολιτικός, διοικητικός, δικαστικός άρχοντας και ταυτόχρονα προϊστάμενος όλων των κοινωφελών ιδρυμάτων του καζά. Για τα θέματα δημόσιας τάξης, τις εντολές του κατή εκτελούσε ο σιούμπασης, που ήταν περισσότερο στρατιωτικό αξίωμα (ο σιούμπασης τον 19ο αιώνα είχε πάψει να είναι ο στρατιωτικός διοικητής του καζά, αλλά ο εκπρόσωπος του μπέη, στο τσιφλήκ). Τα οικονομικά των ιδρυμάτων (βακουφιών-ιμαρέτ κλπ) τα διαχειρίζονταν ειδικοί επίτροποι, οι μουταβελήδες, που βοηδιώνταν από τους μουλτεζίμηδες.

Ο καζάς της Κόνιτσας ήταν από τους παλιότερους στην περιοχή (από την πρώτη μέρα της κατάκτησης) και παρ' ότι με τον καιρό έχασε τη σημασία που του είχαν προσδώσει οι πρώτοι Τούρκοι (είχε μειωθεί και πληθυσμιακά) σπανίως έμενε χωρίς κατή.

Στις αρχές του 19ου αιώνα και όταν ήταν Σουλτάνος ο Μαχμούτ Β', ο Αλή Πασάς και οι άλλοι «ντερεμπέηδες» της Μικράς Ασίας, του Κουρδιστάν και της Μεσοποταμίας ανησύχησαν σε μεγάλο βαθμό την Υψηλή Πύλη. «Έπεσε έπειτα η Ελληνική Επανάσταση και ακολούθησε η θεαματική ήττα των τούρκικων στρατευμάτων στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829. Ξέσπασε η ανταρσία στην Αίγυπτο με τον Μεχμέτ Αλή, άρχισαν οι επεμβάσεις των ξένων και η διάλυση του αποτελούντος «κράτος εν κράτει» σώματος των Γιαννιτσάρων το 1826». Αυτά είναι γεγονότα που έδωσαν αφορμή στην άρχουσα οθωμανική τάξη να αρχίσει να σκέφτεται πως η αποσύνδεση της Αυτοκρατορίας βρίσκεται προ των πυλών και ότι ένα πρόγραμμα εξευρωπαϊσμού και φιλελευθεροποίησης ήταν παραπάνω από αναγκαίο.

Πρώτος που συνέλαβε το νόημα αυτό της εποχής και άρχισε να εφαρμόζει στην περιοχή του ανάλογα μέτρα (από το 1825 που αν-

τικατέστησε στα 3 Εγιαλέτια της Ρούμελης τον Ομέρ Βρυώνη) ήταν ο Βεζύρ Μεχμέτ Ρεσήτ Πασάς Ρούμελη Βαλεσή. Γράφεται ότι «όλες οι ενέργειές του έδειχναν πως απέβλεπε: Στη σφυρηλάτηση του αισθήματος ενότητας στους λαούς των Βαλκανίων που ήταν κάτω από τη δική του διοίκηση (μέσα στους οποίους περιλαμβάνονταν Ηπειρώτες και Αρβανίτες). Στο χτύπημα των διακρίσεων και των παράνομων ενεργειών. Στην δίωξη της διαφθοράς και της αυθαιρεσίας». Το έντονο στοιχείο φιλελευθεροποίησης, που έδειχναν όλες του οι ενέργειες, έδωσαν αφορμή να προβούν οι κάτοικοι της επαρχίας Κόνιτσας (ή τουλάχιστον αυτοί που έπαιζαν τον ρόλο των ταγών, προεστώτων) την Τρίτη δεκαετία του 19ου αιώνα στην συγκρότηση ομάδων, επιτροπών, που θα αναλάμβαναν την διαχείριση των κοινών, και την υπεράσπιση των συμφερόντων τους. Οι ομάδες αυτές, στις οποίες μετείχαν Οθωμανοί (εκπρόσωποι των αρχών – ο μουσελίμης, οι αγάδες και οι μπέηδες κλπ), αλλά και Χριστιανοί προεστώτες του βιλαετιού, ξεκίνησαν από απλοί διαχειριστές των κοινών δαπανών του βιλαετιού – προς αποφυγή «καταχρήσεων», «χαλασμών», ταραχών και ανωμαλίας»- για να καταλήξουν σε όργανα επίσημα –ιερές συμφωνίες και αδελφότητες αναγνωρισμένες από το ντοβλέτι, οι οποίες κατά το Ε. Σούρλα, αποκαλούνταν «Συμβούλιο των Προεστώτων των Πέντε κύκλων» (Ηπ. Χρ. 1929, σελ. 206).

Το κύριο πρόβλημα που ταλάνιζε τότε το βιλαέτι της Κόνιτσας (έτσι συνήθιζαν να το αποκαλούν οι συγκεντρωμένοι κάτοικοι, ενώ οι επίσημες αρχές το αποκαλούσαν καζά της Κόνιτσας) ήταν οι αυθαίρετες επεμβάσεις στα χωριά της Κόνιτσας (Αγαλίκια, Σιουμπασλίκια, ληστείες, απαγωγές για λήψη λύτρων κλπ) των απείθαρχων αλλά και αποτελούντων κράτος εν κράτει Κολωνιατών Αλβανών μπέηδων. Τα παντός είδους βάσανα που τράβαγαν οι κάτοικοι, η ανασφάλεια που δημιουργούσε η κατάσταση αυτή, ο άμεσος κίνδυνος που διέτρεχαν όλοι, ανάγκασε Χριστιανούς και Μουσουλμάνους να ανασκουμπωθούν για να βρουν άμεση λύση στο πρόβλημα, δείχνοντας αλληλεγγύη μεταξύ τους και να ζητούν από τον Μπεηλέρμπεη της Ρούμελης επέμβαση και σωτηρία. Έτσι ο Ρούμελη Βαλεσή (Μπεηλέρμπεη της Ρούμελης Βεζύρης Μεχμέτ Ρεσήτ Πασάς) ανταποκρινόμενος στις εκκλήσεις, έχοντας όμως και μία σειρά από άλλες

αφορμές αναρχίας και ασυδοσίας των Αρβανιτών, γράφει σε γράμμα του προς τον Κώστα Γραμματικό τον Ιούνιο του 1830 (Ηπ. Χρονικά 1929, σελ. 220), με τον οποίο οι προσωπικές σχέσεις εξακολουθούν να είναι πολύ εγκάρδιες... «θα κατέβω μόνος μου εις αυτά τα μέρη όπου να βάλω εις τάξη καλή τα πράγματα και να δώσω μίαν γενικήν ησυχίαν προς όλους τους κατοίκους φουκαράδες αυτών των μερών δια να ησυχάσουν από τα τοσαύτα μεγάλα και ανυπόφορα δεινά που εδοκίμασαν και χάλια δοκιμάζουν τώρα τόσα χρόνια...».

Κι επειδή ήταν άνθρωπος της άμεσης δράσης (γι' αυτό και αργότερα ο Σουλτάνος Μαχμούτ τον έκανε Μεγάλο Βεζύρη) τον Ιούλιο του ίδιου έτους βρίσκεται στα Μπιτώλια (Μοναστήρι) όπου συγκεντρώνει με πρόσκλησή του πάνω από χίλιους «ενόχους» Αλβανούς¹⁵ τους οποίους «επί λόγω ευαρέστου και πρωτοφανούς θεάματος»-πολεμικού γυμνασίου, «δολοφονεί» κυριλεκτικά με τηλέβόλα και τηφέκια, ενώ ούτοι απελάμβανον αμέριμνοι το θέαμα.

Ταυτόχρονα προκαλεί φερμάνι βασιλικό με το οποίο καταργούνται τα αγαλίκια και σουμπασλίκια από την επαρχία (τα χωριά) της Κόνιτσας και το Δεκέμβριο του 1830 στέλνει στα χωριά της Κόνιτσας το παρακάτω Μπουγιουρντί:

«Μεχμέτ Ρεσήτ Πασάς. Εγώ ο Σαντραζέμης Ελχακέν Ρούμελη Βαλεσή Τεπιδέν. Δίδω το Μπουγιουρντί μου εις όλα τα χωριά της Κόνιτσας όπου τα αγαλίκια εσηκώθησαν, έγιναν μεμνού με φερμάνι βασιλικόν, ομοίως και τα σιουμπλασλίκια, δια τούτο προστάζω και εγώ με το παρόν μου μπουγιουρντί όπου τα ειρημένα αγαλίκια και σιουμπασλίκια από κάθε χωρίον να είναι εμποδισμένα και άκυρα, μη ζητήσει τινάς και ζητήσει αγαλίκι ή τις προεστώς δώσει με το κεφάλι του, δεν με δίδεις τζεβάτι, ομοίως και σιούμπασης να μη κατασταθεί σε χωρίον, όλα τα χωριά όταν έχουν χρεία δια τούρκου να κοιτάξουν τις δουλειές τους, να γράφουν προς τον εις Κόνιτσαν μουσελίμην μου να τους στέλνει παλικάρι να τους θεωρεί τις δουλειές τους, να τρώγει ψωμί και φαγί, ό,τι λάχει και να τον πληρώνουν προς είκοσι γρόσια τον μήνα, να τον κρατούν το παλικάρι όσο να έχουν δουλειά οι ραγιάδες να παίρνει γράμμα από τον κοτζάμπασην και να γυρίζει πίσω εις τον μουσελίμην, και συ ιδικέ μου μουσελίμη έτσι να ακολουθήσεις και όχι διαφορετικά. Εξ αποφάσεως 1830 Δεκέμβριος 4, Ιωάννινα».